

УДК 784.9

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВОКАЛЬНОГО ВИКОНАВСТВА В ЕСТРАДНІЙ ТА АКАДЕМІЧНІЙ МАНЕРІ

Горобець В.П.

Київський національний університет культури і мистецтв

В статті розкриваються проблемні аспекти виконавської діяльності вокалістів. Зазначено, що в умовах сучасної культури необхідно бути універсальними виконавцями, що пов'язане з опануванням різних манер співу, як академічної, так і естрадної. Серед актуальних завдань, що потребують розв'язання, є вміння відтворювати на високому виконавському рівні твори, що написані з урахуванням різних вокальних манер, індивідуального стилю композитора та доби. В процесі удосконалення вокальної майстерності доречним буде використання методичних матеріалів, представлених в мережі Інтернет. Метою сучасного співака має бути поєднання перспективних компонентів обох вокальних манер.

Ключові слова: академічна манера, естрадна манера, вокаліст, стиль, майстерність.

Постановка проблеми. Головною метою будь-якої виконавської діяльності є максимально точно відтворення музичного тексту. Проте подібна задача передбачає надзвичайно ретельну роботу співака над твором, пов'язану з подоланням проблемних аспектів. Спів у кожній вокальній манері має ряд особливостей. Відповідно в кожній з них наявні складнощі різних рівнів. Висвітлення труднощів, які виникають в процесі вокального виконавства, насамперед при співі у естрадній та академічній манері сприятиме виробленню методичного підходу, практичне застосування якого полегшить досягання позитивних результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання виконавської майстерності вокалістів представлені в роботах як вітчизняних, так і російських дослідників. Здебільшого наукові розвідки стосуються висвітлення аспектів, на які варто звертати увагу виконавцю або в академічній, або в естрадній манері. Ґрунтовна розробка, в якій наводиться великий масив інформації, присвячена вихованню вокальної техніки в академічній манері, належить російському досліднику В.І. Юшманову [5]. Історію формування методик, пов'язаних з навчанням академічному співові, розробляє Л.В. Антонова [1]. У праці українських авторів [3] окреслюються вимоги до підготовки фахівців спеціальності «академічний вокал». Питання специфіки роботи звукорежисерів з естрадними вокалістами із залученням звукопідсилювальної апаратури висвітлюються в роботі І.Х. Стулова [4]. Методичні аспекти навчання естрадного вокалу розроблені в статті В.А. Бокоч, Л.І. Кузьменко-Присяжної, Л.В. Остапенко [2].

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми. У вітчизняному музикознавчому дискурсі наявний ряд робіт, присвячених методичці викладання співу у різних манерах. Проте ці праці рідко надають рекомендації щодо використання обох вокальних манер. А внаслідок перманентного ускладнення вимог, що висувуються перед сучасними виконавцями в їх професійній діяльності, процес викладання фаху для вокалістів потребує постійної корекції. Тому висвітлення проблем, що можуть виникнути перед співаком, який опановує обидві вищезгадані вокальні манери, є актуальним та малодослідженим завданням.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виділення проблемних аспектів, пов'язаних з вихованням професійних вокалістів спеціальностей «естрадний спів» та «академічний спів» в умовах сучасної культури, однією з найбільш нагальних потреб якої є формування універсального співака, здатного виконувати твори різних жанрів та стильової приналежності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професія співака є однією з тих, що надзвичайно цінується в музичній культурі. Майстерні вокалісти ймовірно чи найбільше, з усіх інших виконавців здатні викликати надзвичайно сильні емоції у аудиторії, передаючи художній образ, створений композитором. Тембр людського голосу може грати на «струнах» людської душі. Але задля досягнення позитивних результатів необхідні постійні вокальні тренування, прагнення до саморозвитку та вміння добре опрацювати музичний матеріал.

Варто зазначити, що при опануванні майстерності співу є ряд вимог, що будуть спільними при використанні будь-якої манери. Їх можна поділити на вокально-технічні та музично-естетичні. До вокальної техніки віднесемо вміння добре дихати, використовувати резонатори при співі, здійснювати плавний перехід від одного регістру до іншого. До музично-естетичних компонентів можна віднести бездоганне знання музичного матеріалу, дотримання інтонаційної точності, розвинений слух, точність у дотриманні метро-риту. Проте, окрім спільних ознак є і різні риси. Розглянемо більше детально особливості співу у різних вокальних манерах.

Більш давні традиції викладання має академічна манера співу. Її зародження генетично пов'язане з професійною музикою. Відповідно, якщо ми кажемо про академічний вокал, то для нього мають бути притаманні навички опанування музичного матеріалу, який відноситься до сфери «класичної» музики. Дане визначення включає композиторські твори, зазвичай представлені у нотному тексті. Задля виокремлення масиву творів, що сюди відносяться, можна згадати творчість західноєвропейських та вітчизняних композиторів, що успадковують сталу традицію, яка склалася починаючи з доби середньовіччя. Опозицією до них буде виступати музика народна, побутова, прикладна, яка не має визначеного автор-

ства та у змістовному відношенні, у виборі форм, інструментарію буде багато в чому відрізнятися від академічної. Причому існування другого типу творів буде пов'язане з усною традицією.

Академічна музика нараховує багато стильових напрямків та достатньо сильно відрізняється в залежності від методу композиції, який використовував автор в процесі написання. Однією з головних вимог постає доречність використання того чи іншого тембрового забарвлення, можливість вільно інтерпретувати твір чи, навпаки, точно дотримуватись найменших занотованих нюансів. Тобто, перед тим, як перейти до безпосереднього початку роботи над вокалом, необхідно провести ретельний теоретичний аналіз самого твору, його жанру, а також стильового контексту, в якому він виник. Досить сильно буде відрізнятися підхід до прочитання музичного твору, написаного у добу бароко та, наприклад, добу романтизму. Для першої характерне застосування більш легкого звуку, використання сухого тембру без надмірного вібрата, наявність творчого підходу до виконання вокальної партії. Згідно актуальному руху «історично поінформованого виконавства» співак повинен розраховувати на камерність концертної зали та інструментально-ансамблю, що супроводжує спів. Неодмінним компонентом виконання є імпровізація у репрізі барокової арії, створення каденції, причому вони, попри удавану свободу, повинні відповідати стилістиці композитора. Подібні вимоги будуть висуватись при виконанні творів більшості композиторів окресленої доби.

У разі ж виконання творів доби романтизму, визначним аспектом буде вивчення творчого підходу кожного автора. Спів оперних арій Верді та Вагнера буде принципово відрізнятися, причому мова йде не тільки про надзвичайну легкість запам'ятовування та вокальну яскравість музичної мови першого та вокальну складність творів другого композитора. Це йде мова про різні функції, які повинен виконувати співак. В творах Вагнера на перший план буде виходити необхідність бути драматичним актором, який при цьому буде володіти голосовими даними, що виходять за межі звичних. Мова йде про «Helden Tenor».

При виконанні творів композиторів будь-якого стильового напрямку, варто зауважити на необхідності дотримання гучності, в залежності від приміщення, де виконується твір. У разі твору, що виконується у великих залах, як-от опера, необхідним є дотримання балансу між гучністю та тембральною наповненістю, які не повинні виходити за межі вокалізації. В. Юшманов відзначав специфіку оперного співу: «Для того, щоб бути чутним в залі оперного театру, він повинен бути гучним (до 120 децибел, що за інтенсивністю звучання відповідає реву двигуна злітаючого реактивного літака), але це не має бути крик; голос повинен бути яскравим, польотним і разом з тим – м'яким, тембрально наповненим; його тембральна однорідність не повинна бути тембральною одноманітністю, а проспівати голосні треба одночасно фонетично «усередненими» і мати ясно помітну фонетичну різноякісність» [5, с. 8].

Реалії XXI століття створюють умови для того, щоб кожен виконавець міг проявити себе однаково добре, виконуючи твори композиторів,

що відносяться до різних і часом протилежних за своїм ідеологічно-художнім підґрунтям, обраних композиційних методів. Хоча в середині XX століття було чимало оперних співаків, які працювали здебільшого з певною музичною вокальною традицією – італійською чи німецькою, виконуючи твори доби Відродження чи спеціалізуючись на мистецтві сучасників, але тепер опанування вокальної майстерності в сфері академічного співу пов'язане з необхідністю наявності навичок виконання в інших манерах. Ця риса відмічається рядом сучасних авторів. «Однією з настанов, що актуалізуються в XX столітті є оволодіння різною співацькою манерою. Зазвичай, серед основних вимог є майстерний спів у академічній манері. Проте з розвитком естрадної музики та проникнення різноманітних стилів у оперні жанри починає більш опукло проступати необхідність співати також у них. Існує ряд творів, в яких можна віднайти риси полістилістики, коли потрібно використовувати естрадну, джазову та академічну манеру» [3, с. 554].

Проте чимало вокалістів можуть мати хибне уявлення стосовно вивчення естрадної манери співу. Подібне враження може скластися внаслідок масивної рекламної діяльності, що впроваджується в мережі Інтернет, де пропонується чимало вокальних курсів, начебто здатних навчити за декілька уроків. «Реклама заявляє про те, що співу можна навчитися швидко і миттєво, протягом усього декількох уроків або місяців навчання (в тому числі через Інтернет, по CD- і DVD-дискам)» [1, с. 72].

Л. Антонова, сучасна дослідниця, наголошує на тому, що уроки, які пропонуються для молодих вокалістів, засновані на дистанційному принципі, мають чимало негативних аспектів, серед яких втрата комунікаційної ланки учень-концертмейстер-викладач. В тому числі відсутність гри у супроводі концертмейстера буде сприяти відсутності здатності виконувати твір наживо. «Однак в більшості випадків це «уроки» низької якості, проводяться музикантами, що не мають кваліфікації «викладач вокального мистецтва», і – як результат – не дають повноцінної професійної освіти в області вокалу; спів під «мінусовку» і використання «програмного» (комп'ютерного) супроводу позбавляють співака «живого» акомпанементу, збіднюють професійне і емоційне насичення від «живого» спілкування з педагогом і концертмейстером, що в кінцевому підсумку заважає повноцінному професійному розвитку молодого вокаліста» [1, с. 72]. На нашу думку, подібні уроки все ж таки мають певну доцільність, наприклад, коли мова йде про те, щоб зацікавити широку аудиторію у навчанні вокалу. Крім цього дистанційні уроки, які пропонуються західними співаками та педагогами, сприятимуть можливості опанувати їх методику, порівняти з вітчизняною. Ймовірно після виникнення зацікавленості завдяки дистанційним курсам, майбутній співак відчує нагальну потребу у поглибленні рівня власної вокальної вправності, що сприятиме його зверненню до професійних викладачів. Не варто також применшувати значення вміння співати під «мінусовку», адже для естрадного вокаліста необхідна ця навичка, нарівні зі співом у супроводі естрадного інстру-

ментального колективу чи вокальним співом а капелла у якомусь камерному гурті. Це різні можливості для розвитку, які не варто відкидати через певну упередженість.

Відзначимо, що спів у естрадній манері має ряд специфічних вимог, що висувуються перед виконавцями. Так, задля урізноманітнення, з метою надання необхідної експресії при виконанні творів, що відносяться до поп-музики (естрадної музики), варто використовувати різні вокальні прийоми – штробас, йодль, гроулінг, субтон та т.п. Їх видобування пов'язане зі специфічними прийомами подачі звуку та його оформленням в процесі вокалізації. «Ми вважаємо за доцільне опанування різними прийомами, які будуть необхідними при виконанні вокальних творів, написаних в останні роки в руслі академічного композиторського письма, де все частіше застосовується залучення певних елементів з інших напрямків музичного мистецтва. Так само їх використання буде доцільним у разі співу творів, що мають синтетичний у стильовому відношенні характер та об'єднують академічну та естрадну манеру» [3, с. 554]. При вивченні вокальних прийомів необхідно дотримуватись рекомендацій професійних викладачів вокалу та не намагатись відтворювати їх без нагляду, особливо на стадії формування. У разі навчання, яке відбувається стихійно, без підтримки, частіше можна досягнути не надто гарних результатів, навіть більше – ймовірним є перевантаження голосових зв'язок, зрив голосу та втрата можливості співати взагалі.

При співі в естрадній вокальній манері, так само необхідним має бути дотримання стильового напрямку. Загальновідомо, що до естрадної музики відноситься ціла низка напрямків, в кожному з яких співак повинен бути обізнаним. Проте наразі подібна вимога досить часто не дотримується виконавцями, призводячи до значних втрат у естетико-музичному факторі твору. «Актуальною проблемою сучасних вокалістів є їх недостатня обізнаність у особливостях різноманітних стилів. Варто зосередитись на тих співацьких манерах, які має опанувати співак. Додання співочому звуку експресивності і виразності здійснюється за рахунок використання в процесі голосоутворення вокальних ефектів» [2, с. 33].

При виконавстві в естрадній манері, необхідним чинником є опанування роботи з мікрофоном. Причому невірним буде твердження щодо недо-

статньої важливості даної навички. Жоден співак, який не працював зі звукопідсилювальною технікою, не зможе це зробити з першого разу. «Звук, що подається співаком в мікрофон, тепер доводиться розглядати скоріше як сигнал, який джерело, що збуджує коливання мембрани мікрофону. Кінцевий звук виходить в результаті проходження джерела звуку через електричні ланцюги цілого ряду звукоперетворюючих приладів. В результаті звук голосу співака на виході завжди дещо відрізняється від вихідного сигналу... У результаті технічної обробки звуку голос співака може стати як кращим, так і гіршим» [4, с. 184–185].

Доречним буде відмітити, що задля професійного співака в повній мірі необхідне поєднання навичок класичної постановки голосу та естрадного співу. За умови використання звукопідсилювальної апаратури, що застосовується на естрадних концертах чи при роботі у студійному просторі, традиції співу *bel canto* не лише не стануть на заваді, а й навпаки, матимуть продуктивний характер. І. Стулов відмічає цю особливість у своїй науковій розробці: «Ідеальним в сучасних умовах роботи зі звукопідсиленням є голос, що володіє м'якістю, гнучкістю, рівністю і стабільністю по всьому діапазону, при цьому не розвиває особливо сильної звучності. Тут важко простежити аналогію з співочими задачами і ідеалами часів *belcanto* і ранньої італійської опери» [4, с. 185].

Висновки з даного дослідження і перспективи. Діяльність сучасних вокалістів пов'язана з вимогою бути універсальними виконавцями. Їх завданням є опанування різних манер співу, як академічної, так і естрадної. Подібна модифікація звичного підходу до формування спеціалістів може створити ряд завдань, що вимагатимуть розв'язання. Проблемні аспекти може викликати недостатня технічна підготовка, яка може бути вирішена шляхом тренувань. Проте набагато більш важливою є відповідність вокальної манери індивідуальному композиторському стилю та стилю певної доби. Вміння виконувати твори, які відносяться до різних композиційних технік, так само буде виступати свідченням майстерності співака. В процесі удосконалення вокальної майстерності доречним буде застосування не лише традиційних методів навчання, що включають інтеракцію між викладачем, концертмейстером та виконавцем, але й залучення відеокурсів.

Список літератури:

1. Антонова Л.В. Методика обучения студентов академическому пению: история и проблемы исследования / Л.В. Антонова // Поволжский педагогический вестник. – 2014. – № 3(4). – С. 70-74.
2. Бокоч В.А. До проблеми методики навчання естрадному вокалу [Текст] / В.А. Бокоч, Л.І. Кузьменко-Присяжна, Л.В. Остапенко // Молодий вчений. – 2017. – № 8. – С. 31-34.
3. Закрасняна Ж.М. Сучасні вимоги до підготовки фахівців спеціальності «Академічний вокал» / Ж.М. Закрасняна, А.А. Хлопотова, В.В. Юрчук // Молодий вчений. – 2017. – № 11. – С. 552-555.
4. Стулов И.Х. Специфика работы с голосами эстрадных певцов / И.Х. Стулов // Преподаватель XXI век. – 2017. – № 2. – С. 182-186.
5. Юшманов В.И. Вокальная техника и её парадоксы / В.И. Юшманов. Изд. второе. – СПб.: Издательство ДЕАН, 2002. – 128 с.

Горобец В.П.

Киевский национальный университет культуры и искусств

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ВОКАЛЬНОГО ИСПОЛНИТЕЛЬСТВА В ЭСТРАДНОЙ И АКАДЕМИЧЕСКОЙ МАНЕРЕ

Аннотация

В статье раскрываются проблемные аспекты исполнительской деятельности вокалистов. Отмечено, что в условиях современной культуры необходимо быть универсальными исполнителями, что связано с освоением различных манер пения, как академической, так и эстрадной. Среди актуальных задач, требующих решения, является умение воспроизводить на высоком исполнительском уровне произведения, написанные с учетом различных вокальных манер, индивидуального стиля композитора и эпохи. В процессе совершенствования вокального мастерства уместно использование методических материалов, представленных в сети Интернет. Целью современного певца должно быть сочетание перспективных компонентов обеих вокальных манер.

Ключевые слова: академическая манера, эстрадная манера, вокалист, стиль, мастерство.

Gorobets V.P.

Kyiv National University of Culture and Arts

PROBLEM ASPECTS OF VOCAL EXECUTION IN THE ESTRAD AND ACADEMIC MANERE

Summary

The article reveals the problem aspects of vocal performance. It is noted that in the conditions of modern culture it is necessary to be universal performers, which is connected with the development of various manners, both academic and variety. Among the urgent problems that need to be solved is the ability to reproduce, at a high performing level, works written with due regard for various vocal manners, the individual style of the composer and the era. In the process of improving vocal skill, it is appropriate to use methodological materials presented on the Internet. The purpose of the modern singer should be a combination of promising components of both vocal manners.

Keywords: academic manner, pop style, vocalist, style, mastery.